

PROJECT STUDEREND LEZEN

INFORMATIEBUNDEL

WWW.TAALLERENINNOVEREN.UGENT.BE

Amélie Rogiers
Doctoraatsstudent Vakgroep Onderwijskunde (UGent)
www.onderwijskunde.ugent.be/user.php?u=amerogie

1. WAAROM STUDEREND LEZEN EN LEESMOTIVATIE?

ZELFREGULEREND LEREN = ESSENTIEEL MAAR COMPLEX

Bij de overgang naar het secundair onderwijs worden leerlingen niet alleen geconfronteerd met een reeks nieuwe leerkrachten en vakken. Ook moeten ze nieuwe leerinhouden verwerven en verwerken.

Er wordt van leerlingen verwacht dat ze zelfstandig aan de slag kunnen, hun taken en opdrachten kunnen plannen, zelf informatie kunnen verzamelen en verwerken en dat ze hun eigen leerproces kunnen bijsturen en evalueren. Kortom, ze moeten **zelfregulerend leren**.

Zelfregulerend leren is het verwerven, het verwerken en het toepassen van informatie in allerlei situaties. Maar daar houdt het niet op: ook moeten leerlingen zichzelf leren motiveren.

Zelfregulerend leren is niet alleen belangrijk voor het maken van huiswerk en het voorbereiden van toetsen en examens. Het is ook cruciaal voor het **levenslange leren**. Het belang van deze vaardigheden wordt immers weerspiegeld in de vakoverschrijdende eindtermen '**leren leren**' (informatieverwerking en –verwerving) voor de eerste graad van het secundair onderwijs.

Om zelfregulerend te kunnen leren, moeten leerlingen beschikken over:

COGNITIEVE STRATEGIEËN OF LEERSTRATEGIEËN	METACOGNITIEVE STRATEGIEËN	MOTIVATIESTRATEGIEËN
vb. herhalings-, organisatie- en elaboratiestrategieën...	vb. plannen, tussentijds monitoren en reflecteren...	vb. positieve self-talk, extrinsieke beloningen...
Welke leerstrategie pas ik toe?	Waarom en hoe moet ik de leerstrategie toepassen?	Hoe motiveer ik mezelf?

Omdat zelfregulerende leiders een beroep kunnen doen op een reeks strategieën, presteren zij doorgaans beter op tal van taken (bv. huiswerk, toetsen en examens). Aangezien deze strategieën vereist zijn in alle onderwijsvakken, hangen ze ook samen met **betere leerprestaties**. Niets dan voordelen dus!

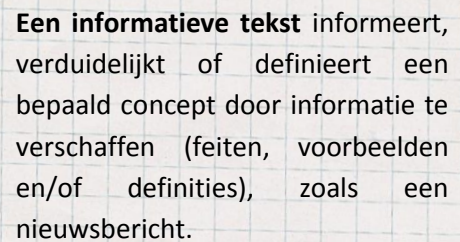
Het stimuleren en evalueren van deze belangrijke strategieën blijft echter een uitdaging! Heel wat vragen blijven immers nog onbeantwoord: in welke mate bezitten onze jongeren zelfregulerende strategieën? En hoe kunnen we het zelfregulerend leren bevorderen?

STUDEREND LEZEN EN LEESMOTIVATIE

Binnen mijn doctoraatsonderzoek bekijk ik **twee facetten** van het zelfregulerend leren in het bijzonder:

- 1) Het studerend lezen
- 2) De motivatie om te lezen

De focus van dit project ligt op één tekstsoort in het bijzonder: de **informatieve tekst**.

Een informatieve tekst informeert, verduidelijkt of definieert een bepaald concept door informatie te verschaffen (feiten, voorbeelden en/of definities), zoals een nieuwsbericht.

JONGEREN, STUDEREND LEZEN EN LEESMOTIVATIE VANDAAG

Uit recent onderzoek blijkt dat er een **grote bezorgdheid** heerst over de studerende leesvaardigheden en de leesmotivatie van de Vlaamse leerlingen bij aanvang van het **secundair onderwijs**. En dat terwijl leerlingen steeds meer omringd worden door complexe teksten (d.i., teksten om te begrijpen en te studeren). Omwille van het belang van studerend lezen en leesmotivatie voor het schools en buitenschools succes van leerlingen, is het hoog tijd voor verder onderzoek.

Deze bezorgdheid vormde het vertrekpunt van mijn doctoraatsonderzoek. Deel je deze bezorgdheid? Dan biedt onderstaand project alvast een antwoord.

2. DOELEN VAN HET GEPLANDE PROJECT

Vanuit de bovenstaande vaststellingen werd het huidige onderzoek opgestart. Binnen dit onderzoeksproject willen we graag samen met leerkrachten en leerlingen:

DOEL 1: Het studerend lezen en de leesmotivatie van Vlaamse *leerlingen* in kaart brengen (januari 2016 – juni 2016)

DOEL 2: Samen met *leerkrachten* Nederlands een project uitwerken om het studerend lezen en de leesmotivatie van leerlingen te bevorderen (oktober 2017 – juni 2018)

We nemen hierbij als doelgroep de **eerste graad** van het secundair onderwijs: het eerste en tweede leerjaar van zowel de **A-stroom** als de **B-stroom**.

Als deelnemende school **kies je vrij** aan welk(e) doel(en) je wenst mee te werken. Meer informatie over beide doelen vind je hieronder.

3. VERLOOP PROJECT

DOEL 1: STUDEREND LEZEN EN LEESMOTIVATIE IN KAART BRENGEN

Wie?	Leerlingen van de eerste graad en hun leerkrachten Nederlands
Wat?	<ul style="list-style-type: none">• In kaart brengen van het <i>studerend lezen</i> van de leerlingen• In kaart brengen van de <i>leesmotivatie</i> van de leerlingen• In kaart brengen van de algemene <i>leesvaardigheid</i> van de leerlingen• In kaart brengen van de <i>ervaringen</i> van de leerlingen met het vak Nederlands
Hoe?	<ul style="list-style-type: none">• Eenmalige vragenlijst- en testafname bij de leerlingen• Eenmalige vragenlijstafname bij de leerkracht
Hoelang?	De afname van de online vragenlijst voor de leerlingen en leerkrachten duurt hooguit 15 minuten. De online leesvaardigheidstest voor de leerlingen neemt een lestijd van 50 minuten in beslag. Ook de test over studerend lezen neemt een lestijd van 50 minuten in beslag.
Wanneer?	Tijdens de periode van januari 2016 tot juni 2016

Om **doel 1** te bereiken wordt het volgende gepland:

De leerlingen

- De leerlingen vullen een **online vragenlijst** in over hun *leesmotivatie* en hun *ervaringen* met het vak Nederlands. Deze vragenlijst is raadpleegbaar aan de hand van een hyperlink die via het **elektronisch leerplatform** (vb. Smartschool) wordt verspreid.
- De leerlingen maken een **online leesvaardigheidstest**. Na het invullen van de test ontvangen de leerlingen automatische feedback.
- De leerlingen studeren een informatieve tekst. Daarna volgt een **vragenlijst** die peilt naar hun gehanteerde *leerstrategieën*. Vervolgens vullen de leerlingen een **test** in die hun kennis toetst over de gestudeerde tekst. Deze bevraging neemt een lestijd van 50 minuten in beslag en gebeurt volledig door de medewerkers van de Universiteit Gent. Ook de correctie van de testen gebeurt door de onderzoekers.
- Bij een kleine subgroep van leerlingen (ongeveer één willekeurige leerling per klas) wordt de test via een hardop denk-methode afgenomen door een getrainde onderzoeker en worden de leerlingen kort mondeling bevraged over hun zelfregulerend gedrag.

De leerkracht

- De leerkracht vult een **online vragenlijst** in over zijn/haar *lesaanpak*. Deze vragenlijst is raadpleegbaar aan de hand van een hyperlink die via een **e-mail** wordt verspreid.

Al het nodige materiaal wordt volledig **door de Universiteit Gent bekostigd** en alle deelnemende scholen ontvangen nadien een **rapport** dat de resultaten voor hun school bundelt en vergelijkt met de gemiddelde resultaten. De verzamelde gegevens worden volstrekt **vertrouwelijk** verwerkt. Ook zullen de namen van de deelnemers nergens worden vermeld.

DOEL 2: **STUDEREND LEZEN EN LEESMOTIVATIE BEVORDEREN**

Wie?	Leerkrachten Nederlands in de eerste graad en hun klasgroep(en)
Wat?	Een project uitwerken om het studerend lezen en de leesmotivatie (het zelfregulerend leren) van leerlingen te bevorderen
Hoe?	<ul style="list-style-type: none">• Voorbereidingsmoment over het pakket• Gratis handleiding voor de leerkracht en gratis leermateriaal voor de leerlingen• Lesobservatie, begeleiding en ondersteuning• Vragenlijst- en testafname bij de leerlingen• Vragenlijstafname bij de leerkracht
Hoelang?	Het pakket bestaat uit zes lessen van 50 minuten gedurende een periode van vier maanden
Wanneer?	Tijdens de periode van oktober 2017 tot juni 2018

In het kader van het onderzoek wordt door Universiteit Gent een pakket ontwikkeld en uitgetest voor de eerste graad van het secundair onderwijs. Dit pakket bestaat uit zes opeenvolgende lessen van ongeveer twee uren per week, gespreid over een periode van vier maanden. Aan de hand van de uitgewerkte lessen en opdrachten, **leren de leerlingen stapsgewijs omgaan met informatieve teksten**: ze leren de inhoud structureren, verwerken en verwerven. Deze vaardigheden worden immers van toenemend belang met het oog op de overgang naar de tweede graad. Het pakket biedt niet enkel de mogelijkheid om concreet te werken aan de **leerplandoelen en de vakgebonden eindtermen voor het vak Nederlands**, het vindt ook aansluiting bij de **vakoverschrijdende eindtermen 'leren leren'**.

Graag willen we aan de hand van dit pakket de tekstverwerking en –verwerkingsvaardigheden van leerlingen stimuleren en nagaan onder welke omstandigheden deze vaardigheden het best worden verworven. Op die manier kunnen we in de toekomst de meest effectieve aanpak aanbevelen en leerkrachten en leerlingen zo goed mogelijk begeleiden.

Met het oog op een optimale voorbereiding en omkadering, zijn we reeds op zoek naar enthousiaste directies en leerkrachten Nederlands in de eerste graad van het secundair onderwijs (A-stroom of B-stroom) die in de toekomst wensen te participeren in het onderzoek.

Meer informatie over doel 2, vind je hieronder:

Om **doel 2** te bereiken, worden de klassen die graag wensen mee te stappen in dit project op willekeurige basis verdeeld in twee groepen:

Pakket 'Studierend lezen en leesmotivatie'

Deze klassen werken met eenzelfde pakket aan opdrachten over het thema 'studerend lezen en leesmotivatie'. De groepen verschillen onderling naargelang de toegepaste werkvorm: van meer leerkrachtgestuurd naar meer leerlinggericht onderwijs.

Vergelijkingsklassen

Deze klassen volgen de gewone lessen en fungeren dus als 'vergelijkingsklassen'. Klassen die deel uitmaken van de vergelijkingsgroep ontvangen het semester erop hetzelfde pakket en genieten dezelfde begeleiding en ondersteuning als de eerste groep.

Door het project op deze manier te laten verlopen, kunnen we:

- verschillende werkvormen uittesten en onderzoeken welke aanpak het meest effectief is voor het bevorderen van het studierend lezen en de leesmotivatie van leerlingen;
- op basis van de resultaten van dit onderzoeksproject het project verfijnen en de meest effectieve aanpak aanbevelen;
- leerkrachten en leerlingen in de toekomst zo goed mogelijk begeleiden in het ontwikkelen, stimuleren en ondersteunen van tekstverwerkings- en verwervingsvaardigheden, 'leren leren' en motiveren.

Ongeacht tot welke groep jouw school/klas behoort, is het project **uniek**. Zo werd nooit eerder een dergelijk grootschalig onderzoek uitgevoerd in Vlaamse scholen voor secundair onderwijs.

In deze bundel worden de verschillende onderdelen van dit tweede onderzoeksdoel verder toegelicht.

HET PAKKET 'STUDEREND LEZEN EN LEESMOTIVATIE'

Het pakket wordt specifiek ontwikkeld voor leerlingen van de eerste graad (A-stroom of B-stroom) en bestaat uit (1) een **handleiding** voor de leerkracht en (2) **leermateriaal** voor de leerlingen. In het kader van het onderzoek, bieden we zowel de handleiding als het leermateriaal volledig **gratis** aan.

Het pakket bestaat uit zes lessen van 50 minuten. De lessen hoeven niet allemaal na elkaar gegeven te worden, maar kunnen verspreid worden over een reeks opeenvolgende weken (zie planning). Concreet komt het erop neer dat de leerkracht en de leerlingen vanaf de week van 8/1/2018 wekelijks met het pakket aan de slag gaan (uiterlijk tot en met de week van 23/4/2018). De leerkrachten **kiezen vrij** op welk moment ze de geplande lessen geven. Belangrijk is wel dat de lessen in de geplande weken worden geïntegreerd (zie planning).

Aan de hand van de uitgewerkte lessenreeks, oefenen de leerlingen hun leesvaardigheden met betrekking tot het studeren van informatieve teksten en wordt aan hun leesmotivatie gewerkt. Naargelang de groep waartoe de klas behoort, wordt er met een andere aanpak gewerkt. De oefeningen in het pakket sluiten volledig aan bij de vakgebonden eindtermen voor het vak Nederlands en kunnen dus de **leesvaardigheidsoopdrachten in de eigen methode vervangen**. Daarenboven sluit het pakket aan bij de vakoverschrijdende eindtermen 'leren leren'. Aan de slag gaan met het pakket betekent dus helemaal geen "verloren tijd".

PROFESSIONALISERING: VOORBEREIDING OP HET PAKKET

Als leerkracht ken je de leerlingen uit jouw klas het best. Het is dan ook belangrijk dat het pakket binnen het reguliere lessenverloop wordt geïntegreerd. Om vertrouwd te worden met het pakket, wordt voor de deelnemende leerkrachten een **voorbereidingsmoment** georganiseerd.

Wie?	<ul style="list-style-type: none"> • Leerkrachten Nederlands in de eerste graad • Het voorbereidingsmoment wordt georganiseerd en ingericht door de hoofdonderzoeker van het onderzoeksproject die verbonden is aan de vakgroep Onderwijskunde van de Universiteit Gent (Amélie Rogiers)
Wat?	<ul style="list-style-type: none"> • Al het nodige materiaal voor de leerkracht en de leerlingen wordt uitgedeeld en meegegeven (handleiding en leermateriaal) • De opbouw en de inhoud van het pakket worden overlopen en besproken • Belangrijke aspecten en uitgangspunten van het pakket en de aanpak (werkvorm) worden toegelicht • Een aantal praktische afspraken worden per school vastgelegd
Wanneer?	Het voorbereidingsmoment neemt ongeveer 1,5 tot 2 uren in beslag.
Waar?	Ter gelegenheid van het voorbereidingsmoment komt de onderzoeker persoonlijk langs in uw klas of school. Dit voorbereidingsmoment zal in samenspraak met de betrokken directies en leerkrachten worden ingepland in de periode van november 2017 tot december 2017 (zie planning).

Na het voorbereidingsmoment starten de eigenlijke lessen. Vanaf de start (week van 8/1/2018) tot het einde van de lessenreeks (week van 23/4/2018) zal regelmatig een medewerker van de Universiteit Gent langskomen om ondersteuning en begeleiding te voorzien tijdens het project.

Onderstaand schema geeft een indicatie weer van tijdens welke lessen een mogelijk bezoek wordt gepland. Aangezien dit project pas later plaatsvindt, kan de planning nog enigszins wijzigen. **Uiteraard wordt de precieze planning steeds afgetoetst met de participerende scholen en worden de lessen ingepland in samenspraak met de participerende leerkrachten.**

LES 1	(8/1/2018 – 19/1/2018)
LES 2	(22/1/2018 – 2/2/2018)
LES 3	(5/2/2018 – 23/2/2018)
LES 4	(26/2/2018 – 9/3/2018)
LES 5	(12/3/2018 – 23/4/2018)
LES 6	(16/4/2018 – 27/4/2018)

TESTAFNAME

Een goed onderzoek gaat gepaard met een goede evaluatie. Het is dan ook belangrijk om de leervorderingen van de leerlingen in kaart te brengen om vervolgens een duidelijk zicht te krijgen op **twee subdoelstellingen** binnen dit project:

- 1) Hoe is het aan het begin en aan het einde van het project gesteld met het studerend lezen en de leesmotivatie van de leerlingen in de eerste graad van het secundair onderwijs?
- 2) Hoe worden het studerend lezen en de leesmotivatie het best gestimuleerd of aangeleerd? Onder welke condities verloopt dit het best?

De leerlingen

Op **drie verschillende momenten** worden de leerlingen bevroegd (zie planning). Op elk meetmoment vullen de leerlingen een vragenlijst in en maken ze een test waarbij ze een informatieve tekst lezen (zie doel 1: studerend lezen en leesmotivatie in kaart brengen). Bij een kleine subgroep van leerlingen wordt de test via een hardop denk-methode afgenomen door een getrainde onderzoeker en worden de leerlingen kort mondeling bevroegd over hun zelfregulerend gedrag.

Test	Moment van afname	Wat willen we weten?
Pretest	Van oktober 2017 tot november 2017	Studerend lezen en leesmotivatie van leerlingen aan het begin van het project
Posttest	Van mei 2018 tot juni 2018	Studerend lezen en leesmotivatie van leerlingen aan het einde van het project
Retentietest	Van februari 2019 tot maart 2019	Studerend lezen en leesmotivatie van leerlingen enkele weken na afloop van het project

De leerkracht

Naast wat het project voor de leerlingen oplevert, is voor ons ook de visie van de deelnemende leerkrachten belangrijk. Daarom zullen ook zij over een aantal aspecten worden bevroegd:

- De leerkracht vult een **online vragenlijst** in over zijn/haar lesaanpak (voor en na het project, geschatte duur: 15 minuten)
- De leerkracht vult een **online evaluatieformulier** in over het project (na het project, geschatte duur: 15 minuten)
- Bij een kleine subgroep van leerkrachten wordt een interview afgenomen over hun lesaanpak en hun ervaringen met het project (voor en na het project, geschatte duur: 1 uur).

SAMENVATTING

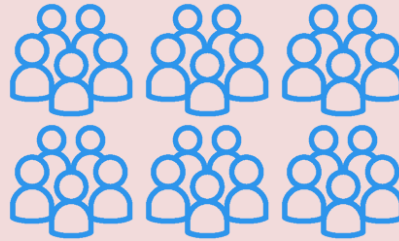
DOEL 1: STUDEREND LEZEN EN LEESMOTIVATIE IN KAART BRENGEN

LEERKRACHT

Vragenlijst lesaanpak invullen

LEERLINGEN

Vragenlijst leesmotivatie en ervaring met het vak Nederlands invullen

Leesvaardigheidstest invullen

Test en vragenlijst leerstrategieën invullen

DOEL 2: STUDEREND LEZEN EN LEESMOTIVATIE BEVORDEREN

LEERKRACHT

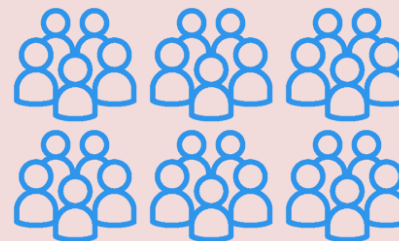

Vorbereidingsmoment volgen (VOOR project)

Pakket 'studerend lezen en leesmotivatie' integreren (TIJDENS project)

Evaluatieformulier project invullen (NA project)

LEERLINGEN

Vragenlijst leesmotivatie en ervaring met het vak Nederlands invullen

Leesvaardigheidstest invullen

Test en vragenlijst leerstrategieën invullen

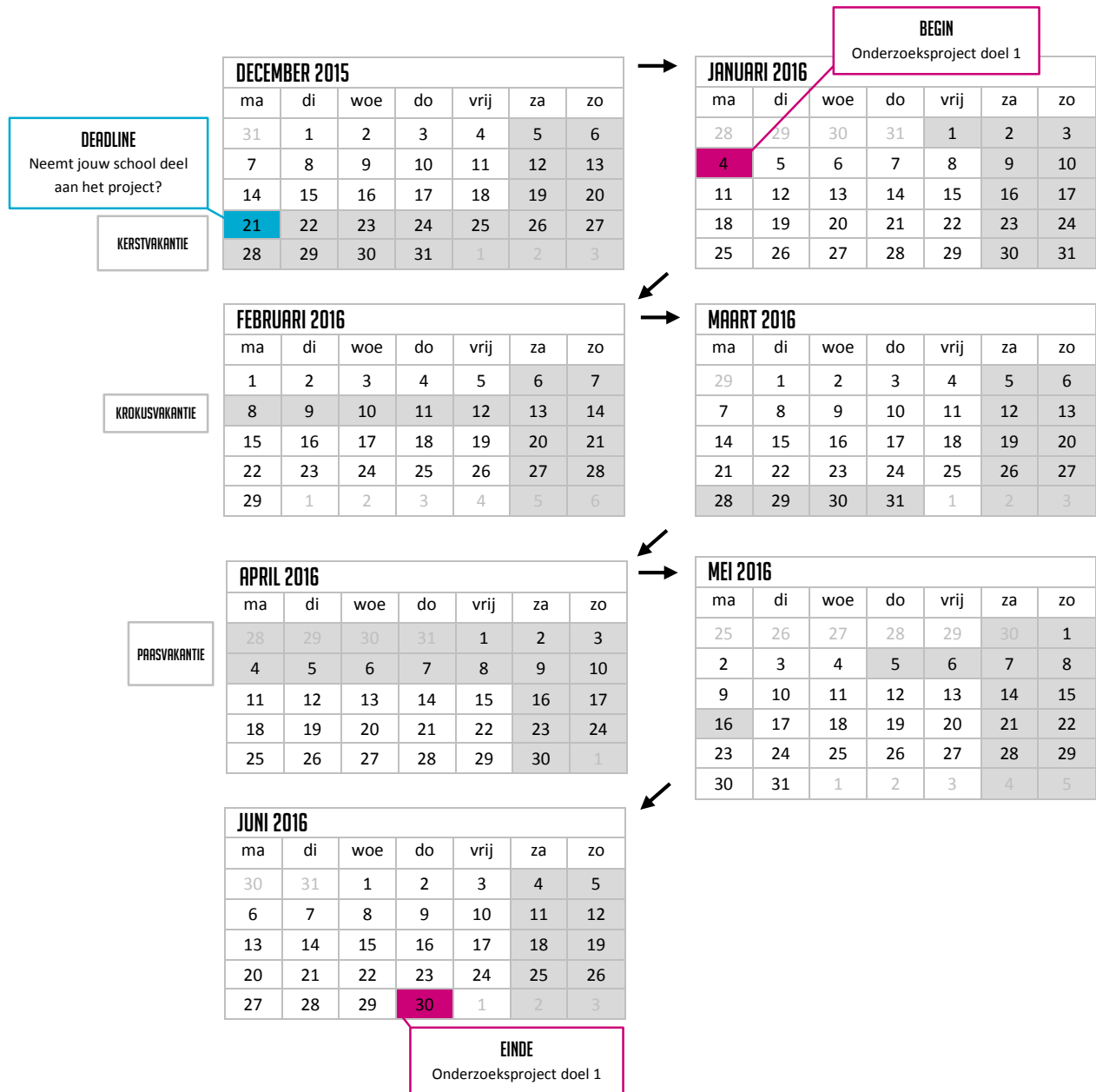
(telkens VOOR, TIJDENS en NA project)

4. PLANNING

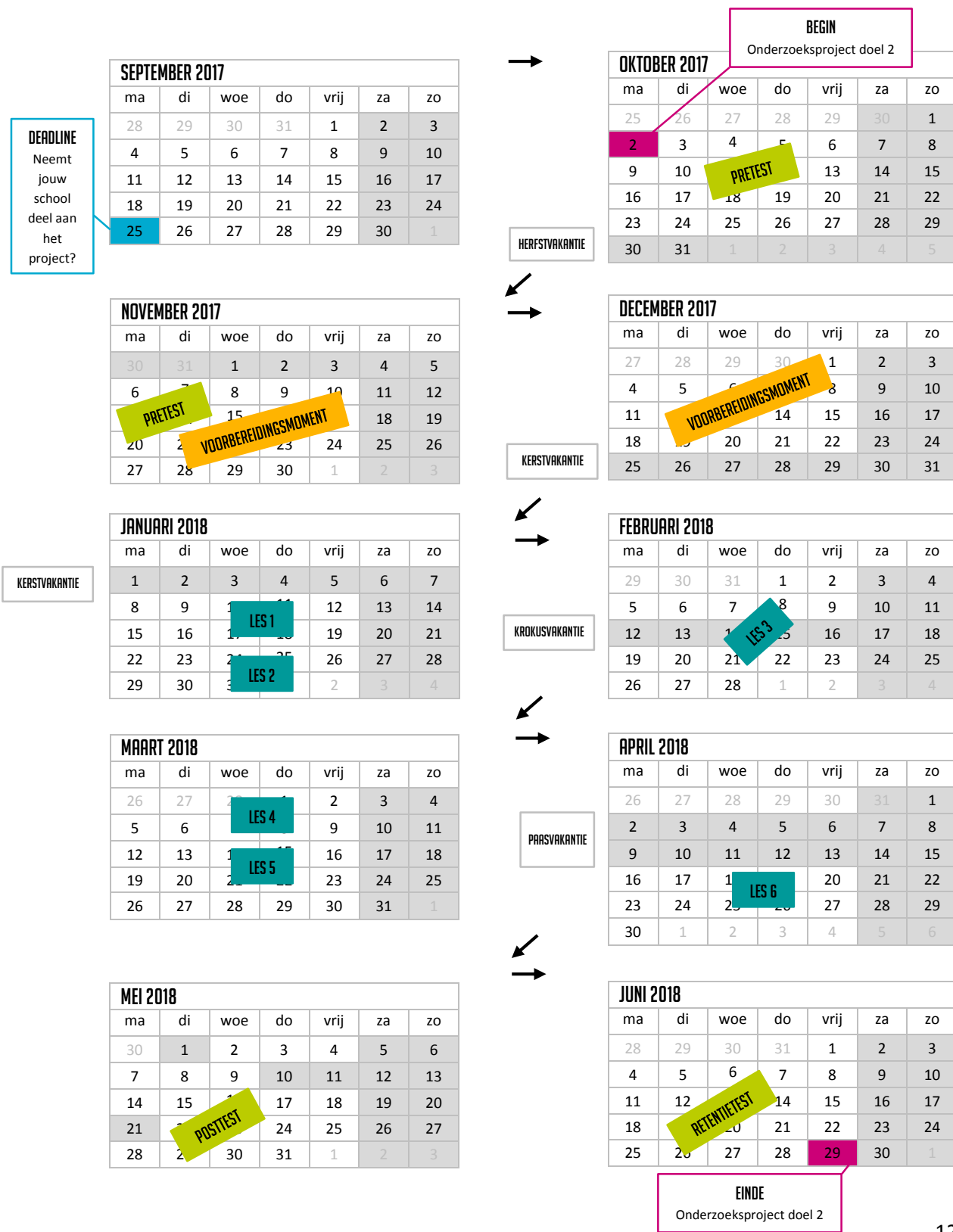
SCHOOLJAAR 2015-2016:

DOEL 1: STUDEREND LEZEN EN LEESMOTIVATIE IN KAART BRENGEN

SCHOOLJAAR 2017-2018:

DOEL 2: STUDEREND LEZEN EN LEESMOTIVATIE BEVORDEREN

5. CONCREET: WAT BETEKENT PARTICIPATIE VOOR DE LEERKRACHT?

DOEL 1: STUDEREND LEZEN EN LEESMOTIVATIE IN KAART BRENGEN

 LEERKRACHT	 UNIVERSITEIT GENT
<ul style="list-style-type: none"> • Een lesvrij moment voorzien voor een vragenlijst- en testafname bij de leerlingen • Informatie verschaffen over je lesaanpak via een vragenlijst 	<ul style="list-style-type: none"> • Voorzien, afnemen en evalueren van de vragenlijsten/testen

DOEL 2: STUDEREND LEZEN EN LEESMOTIVATIE BEVORDEREN

 LEERKRACHT	 UNIVERSITEIT GENT
<ul style="list-style-type: none"> • Aanwezig zijn op een voorbereidingsmoment in november of december 2017 • Enkele lessen integreren aan de hand van een pakket en deze kort evalueren • Een lesvrij moment voorzien voor een vragenlijst- en testafname bij de leerlingen • Informatie verschaffen over je lesaanpak via een vragenlijst 	<ul style="list-style-type: none"> • Het voorbereidingsmoment organiseren • Ondersteuning en begeleiding voorzien bij de lessen (via e-mail, telefoon en/of observatiemomenten in de klas) • Voorzien, afnemen en evalueren van de vragenlijsten/testen

6. WELKE VOORDELEN BIEDT DIT PROJECT?

- Je participeert in een **uniek project** dat nog nooit eerder plaatsvond in Vlaanderen.
- De vragenlijst- en testmomenten bieden de kans om leerlingen te laten **reflecteren** op hun eigen leren. Een pluspunt voor hun verdere schoolloopbaan.
- Je krijgt een duidelijk zicht op het **'leren leren'** van de klasgroep.
- Je draagt je steentje bij aan het **zelfregulerend leren** van jouw leerlingen en een toekomstige generatie leerlingen.
- Je geniet **begeleiding en ondersteuning** naar eigen voorkeuren vanuit de Universiteit Gent.
- Met het project streef je niet alleen de vakoverschrijdende **eindtermen** (VOET) 'leren leren' na, ook werk je onder meer aan de leerplandoelen en vakgebonden eindtermen voor het vak Nederlands.
- Je wordt **ingelicht** over de resultaten van het onderzoek na afloop van het project.

7. RAPPORTAGE VAN DE BEVINDINGEN

Na het afnemen van de laatste vragenlijsten/testen in juni, start de analyse van de onderzoeksresultaten. We streven ernaar om reeds vanaf september 2016 onze eerste onderzoeksbevindingen beschikbaar te stellen voor iedereen die dit wenst.

8. CONTACTGEGEVENS

Amélie Rogiers (doctoraatsstudente) en Hilde Van Keer (promotor)

Universiteit Gent – Vakgroep Onderwijskunde

Henri Dunantlaan 2, 9000 Gent

Amelie.Rogiers@UGent.be

Tel.: 09/ 331 03 19

www.onderwijskunde.ugent.be/user.php?u=amerogie

www.taallereninnoveren.ugent.be

www.amelierogiers.wix.com/onderzoeksproject

Wij kijken alvast uit naar een samenwerking!

